

Inledning II:

Vart ville jag och var hamnade jag?

Nick Jones

Detta verk är licensierat under Creative Commons Erkännande-Ickekommersiell-Inga bearbetningar 2.5 Sverige licens. För att se en kopia av denna licens, besök <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/se/> Verket har publicerats i www.globalarkivet.se.

I januari i år avslutade jag mitt tionde år som tjänsteman och bibliotekarie. Om det är många eller få år, beror givetvis på vad eller vem man jämför med. Avslutet har dock inneburit att jag funderat en del på ett sorts tioårsbokslut. Har frågat mig vad som har varit bra, dåligt, hur har min egen utveckling sett ut och hur har sammanhanget har förändrats? Jag har arbetat med bokslutet i min jobbhandledning. En rolig tanketråd som dykt upp handlar om vart det var jag ville och var det var jag hamnade? Vilka tankar, idéer och uppfattningar var det som lockade tjugofemåringen till folkbiblioteket? Hur står sig det folkbibliotek som då lockade i jämförelse med det folkbibliotek som trettiofemåringen befinner sig nedsjunken i. För att undvika missförstånd så ser jag med uppskattning och värme på mina tio första år i yrket, och ser med tillförsikt fram emot de nästkommande tio, men det hindrar inte att jag även kan vara

kritisk. Dessutom kan det vara av värde att förtydliga att det inte är specifika folkbibliotek som åsyftas i texten utan snarare min syn på folkbiblioteket som allmän idé och praktik.

Simone Weils ord - *"You do not interest me. No man can say these words to another without committing a cruelty and offending against justice"* - gjorde stort intryck då jag för första gången läste dem på ett studentrum i London. Jag hade börjat fundera på om det ändå inte var folkbibliotek som jag skulle ägna mig åt så jag länkade orden dit. Om folkbiblioteket kunde vara en plats för lyssnandet och samtal kunde det spela en viktig roll i att hålla broar öppna mellan dådet, nuet och framtiden och till att kopplingar gjordes mellan den som är synlig och gör sig hörd och den som marginaliseras. Då jag läser vidare i Weils text så uppfattar

jag det som att hon säger att då man osynliggör någons person och erfarenheter så begår man inte bara ett brott mot den som osynliggjorts, utan även ett brott mot tänkandet, rättvisan och samhället i övrigt. Jag tyckte att folkbiblioteket hade helt unika förutsättningar för att kunna se den vars erfarenheter marginaliserats – och därmed var folkbiblioteket något jag kunde sätta min tilltro till.

Folkbiblioteket, tyckte jag, var en plats med möjligheten att inbegripa både lyssnandet och samtalet. Där kunde olikheter såsom åldrar, livserfarenheter, språk, nyttjanden och berättelser mötas. Platsen kunde brukas utifrån de mest privata och enskilda intressen till de mest allmänna och offentliga intressen. Alla dessa spännvidder kunde jag identifiera på det folkbibliotek som lockade mig till sig. Jag var övertygad om att lyssnandet kunde skapa nya sociala relationer och förutsättningar, och därmed ett nytt samhälle, om än bara för stunden och knutet till platsen. Och det var inte fy skam. Innan någon säger att detta låter flummigt, likt någon form av lyssna-samtala-religiositet, så gjorde jag inte misstaget att tro att samtalet var det samma som konsensus och enighet. För då har man helt missat poängen. I samtalet och lyssnandet måste det även finnas plats för olikhet, sammandrabbning och kritik. Annars är det inte mödan värd.

Trots att jag tyckte att det fanns oerhört mycket viktigt och bra i min biblioteks vardag så upplevde jag det - efter några år av faktiskt biblioteksarbete - som att folkbiblioteket inte gjorde tillräckligt mycket utav sina unika möjligheter. Det frustrerade mig. Jag saknade den interna diskussionen om rollen och uppdraget, såväl som diskussionen om folkbiblioteket i relation till det samhälle jag befann mig i. Två saker gjorde jag under denna period. Jag sökte mig till BIS och jag började skriva i BBL & i Ikoner. I samband med bokslutet har jag gått tillbaka till texterna jag skrev och jag gillar det jag försökte säga. I texterna hittar jag mycket om lyssnandet och samtalet. Jag kan fortfarande identifiera mig med dem. Upplevde då de skrevs att texterna föll i god jord hos många av dem som tog sig tiden att läsa dem. Det fanns tydligt andra som delade min saknad.

En sak som jag tror är gemensamt för de texter som jag skrev då är ambitionen att tolka och analysera. Ibland blev det bättre och ibland blev det sämre, men ambitionen fanns där. I studentrummet i London läste jag även en massa om hermeneutik. Hermeneutiken är en ”tolkningslära” som betonar dialogiska mötet mellan det bekanta och obekanta. Hermeneutikens mest verkliga rum är utrymmet ”mellan” - mellan jag och du, mellan tradition och förnyelse, mellan erfarenhet och förvandling. Jag skrev vid flera tillfällen, under denna period, om biblioteket som ett tredje rum - ett mellanrum. Den moderna hermeneutikens skapare filosofen Hans-Georg Gadamer har vid flera tillfällen beskrivit den vidsynthet som krävs för att kunna ingå i en förståelsens process. Processen är en sorts cirkelrörelse mellan delar och helhet - hermeneutiska cirkeln. Rörelsen handlar om att utgå från sig själv och koppla sig samman med ett större sammanhang. Vilket betyder att man ”lär sig att se utöver det som är nära och alltför nära”. Man bortser inte från det nära, men ser bortom för att bättre se till den större helheten. Jag tyckte att folkbiblioteket saknade denna rörlighet redan då och jag tycker saknaden är än större idag.

Numera kommer jag ofta på mig själv med att alldeles för sällan fundera på vad jag egentligen vill med mitt folkbiblioteksarbete. Och alldeles för sällan pratar jag med kollegor eller intresserade andra om folkbibliotekets uppdrag, roll och möjligheter. Detta får mig att fundera på reflexivitet, reflexivitet såsom förmågan att kontinuerligt granska och utvärdera det egna jagprojektet. Det är inte bara en individuell egenskap. Det är en integrerad del av det sociala livet och det är även något som en företeelse som folkbiblioteket kan ägna sig åt. Anthony Giddens definierar institutionell reflexivitet som, ”*The regularised use of knowledge about circumstances of social life as a constitutive element in its organisation and transformation*”. Jag ser inte att folkbiblioteket fortloppande granskar och utvärderar sitt jagprojekt. Hur ser man på sin relation till ett föränderligt samhälle? Hur ser man på sin relation till tradition och förnyelse? Det vet jag inte.

Jag irriteras av att ett så vanligt och enkelt sätt att förhålla sig till den folkbibliotekstradition, som ju format jagprojektet, är att man målar upp nidsbilder, hävdar paradigmskiften och/eller hävdar total förnyelse som ett sätt att bryta med traditionen. Så lätt är det givetvis inte att bryta med det egna jaget och kasta ut folkbiblioteket med badvattnet. Dessutom utgör det ju en missuppfattning om vad en tradition och en historia är för något. En delförklaring till varför detta görs kan vara den ökade individualisering av folkbiblioteket som jag följt under tio år. Jag drar mig lite för att använda begreppet individualisering då jag tycker att det så ofta används slarvigt. Visst leder en individualisering till en ökad fokusering på individen och hans eller hennes möjligheter att förverkliga sina livsplaner. Jag vill dock tillägga att samma process lika gärna kan leda till ökad disciplinering, utdefiniering, segregering och kontroll av människor, som till ökad frihet. Jag tycker mig se att det är problematiskt att göra naturgiven koppling mellan att individer och institutioner/organisationer tycker sig friställda förankring i en historia, en tradition och dess sociala band med ökad valmöjlighet, då valmöjligheten är så beroende av livsvillkor.

Sociologen Ulrich Beck skiljer på ”fullvärdesindividualisering” och ”fattigdomsindividualisering”. Distinktionen är viktig och avser de olikartade förutsättningar människor har att utnyttja de möjligheter som skapas genom uppluckringen av traditioner och sociala kollektiv. En har resurser och möjligheter att ägna tid åt att utveckla en specifik livsstil och förverkliga sina drömmar. En annan, som saknar sådana möjligheter, kan frustreras av diskrepansen mellan de obegränsade drömmarna om lycka och hans eller hennes faktiska livsomständigheter. Vi berörs alla av individualiseringens olika former och konsekvenser, men påverkas olika beroende på social och kulturell tillhörighet. Talet om målgrupper, kundgrupper, livsstilar och personlighetstyper som vi sedan utarbetar profiler och kontroll utifrån hänger intimt samman med en individualisering. En individualisering som synliggör individer och grupper, men samtidigt osynliggör andra individer och grupper. För ett folkbibliotek som vill vara ”för alla” så är detta en avgörande problematik. Man skulle något tillspetsat kunna säga att jag lockades till folkbiblioteket på grund av möjligheten att arbeta med det osynliggjorda och att jag idag undrar om det osynliggjorda över huvudtaget existerar på folkbiblioteket. Detta är något som jag